

NEDERLANDS

In de bovenbouw havo en vwo werken leerlingen met het schrijfdossier aan hun schrijfvaardigheid, maar het zou jammer zijn als het schrijfdossier puur voor deze klassen voorbehouden is. Want ook in de onderbouw kunnen leerlingen goed en gestructureerd aan hun schrijfvaardigheid werken, ook met een schrijfdossier. Bas Jongenelen zet in dit artikel een methode uiteen waarbij onderbouwleerlingen hun schrijfvaardigheid effectief kunnen verbeteren: de Metro-methode, waarbij de basis steeds gelijk is, maar in de uitvoering zeer gedifferentieerd gewerkt kan worden.

Gedocumenteerd schrijven in de onderbouw EEN OPMAAT NAAR DE BOVENBOUW

Bas Jongenelen

In de bovenbouw van havo en vwo is gedocumenteerd schrijven een belangrijk onderdeel van het schoolexamen Nederlands schrijfvaardigheid (Braet, 2005: 67-85). Leerlingen leggen een schrijfdossier aan met daarin diverse tekstsoorten die zij schrijven op basis van documentatie, zoals artikelen uit kranten en tijdschriften. Veel docenten ervaren dat leerlingen dit moeilijk vinden, zeker de eerste keer. Het is dus belangrijk dat gedocumenteerd schrijven goed geïnfuseerd wordt. Dat kan op alle schooltypen ook al in de onderbouw.

Sinds een paar jaar is er een gratis didactisch hulpmiddel verkrijgbaar:

de Metro. Deze krant wordt verspreid op NS-stations en op sommige postkantoren. Docenten werken graag met kranten in de klas, zo halen zij de actuele buitenwereld binnen de schoolmuren en krijgen de lessen een betekenisvolle dynamiek.

Lillian S. Bridwell (1980) schreef in haar aanzetten tot een praktische schrijfdidactiek dat het goed is om schrijfvaardigheidsoefeningen te verspreiden over drie dagen. Haar onderzoek wees uit dat als studenten en leerlingen langer aan een schrijfo opdracht werken, zij dieper in het onderwerp zitten en er dus ook beter over kunnen schrijven. Zelfs als zij niet daadwerkelijk aan de schrijfo opdracht werken, zijn de hersenen er toch mee bezig.

Bovendien komen langere rustpauzes tussen de schrijfactiviteiten het eindresultaat ten goede, omdat leerlingen hierdoor kritischer en objectiever staan tegenover hun eigen werk. Een bruikbare methode, volgens Bridwell, is om de eerste dag te gebruiken voor de opdracht en het nadenken, de tweede voor de kladversie, waarop de leerlingen de derde dag hun definitieve versie schrijven. De Metro-opdracht sluit bij deze methode aan.

Vooraf

Maak een werkblad waar de leerlingen op kunnen werken: een A4'tje met ruimte op de bovenste helft waar de leerling zijn artikel op kan plakken. Daaronder is ruimte voor de opdrachten.

Naam: _____ Klas: _____

[Ruimte om het artikel te plakken]

Wat is het onderwerp van het artikel?

Wat is de hoofdgedachte?

Maak van het artikel een samenvatting door iedere alinea in één zin weer te geven.

Eerste les

De docent legt de opdracht uit. Daarbij gaat het altijd om een schrijfofdracht, maar welke eisen de docent aan het eindproduct stelt, is afhankelijk van op welk schooltype en in welke klas de opdracht gegeven wordt. Op dit punt is differentiatie vereist. Een paar voorbeelden: een twee vmbo-klas hoeft minder woorden te schrijven dan drie vmbo. Ook de tekstvorm kan variëren: 'stuur je beste vriend een e-mail' is een goede vorm voor een eerste klas, maar de opdracht om er een soort krantenartikel van te maken past bij drie havo. Een drie vwo-klas kan al een betoog schrijven. Een algemene opdracht die bijna altijd lukt is: 'Schrijf een brief aan de krant waarin je je mening geeft over het artikel.'

De docent deelt vervolgens de Metro's uit. De leerlingen zullen gaan bladeren, zich interesseren voor advertenties voor mobiele telefoons, de horoscoop lezen en de puzzel willen maken. Maar uitein-

delijk plakken de leerlingen hun artikel op en maken ze de vragen. In de lagere niveaus kunnen de leerlingen moeite hebben om een samenvatting te maken, vooral als het de eerste keer is dat zoiets van hen gevraagd wordt. Aan het eind van de les worden de antwoordbladen ingenomen. Het huiswerk voor de volgende keer is: 'Denk na over wat je zou willen schrijven.'

Tweede les

De opdrachtbladen worden uitgedeeld. Op het bord staan kort de eisen waaraan de leerlingen moeten voldoen: het aantal woorden, de tekstvorm en eventuele andere eisen. Nu gaan de leerlingen schrijven. Ongeoefende schrijvers kunnen het beste beginnen met brainstormen en kernwoorden opschrijven, maar geoefende leerlingen (die deze opdracht al een paar keer gedaan hebben) weten inmiddels hoe ze moeten beginnen.

Wie klaar is met het klad, laat het lezen aan een andere leerling. Deze geeft commentaar. In het begin is het meestal niet meer dan: 'Ja, het is wel goed.' Ook het geven van feedback moet je leren. In sommige lesmethodes staan commentaarformulieren, die gebruikt kunnen worden (zie ook Bonset, 2005: 128-129). De docent loopt tijdens de les door de klas en helpt leerlingen met het geven van feedback en het invullen van het commentaarformulier. Zo leren zij hoe ze commentaar goed verwoorden en hoe ze voorstellen tot verbeteringen kunnen formuleren (feedback geven). Aan het eind van het lesuur dient iedere leerling klaar te zijn met zijn of haar kladversie. De docent neemt de opstellen én de artikelen van de vorige keer weer in, om ze te lezen en om er zelf feedback bij te geven.

Derde les

Aan het begin van de les deelt de docent het materiaal weer uit, nu gaan de leerlingen aan de slag om een netversie van hun opstel te maken. Zij gebruiken het

commentaar dat erbij geschreven is. De netversie moet ook echt netjes worden, zo zijn de leerlingen verplicht geconcentreerd te werken.

Misschien kan de klas naar een computerlokaal, dan kunnen de leerlingen hun netversie op een tekstverwerker uitwerken. Wie klaar is, levert alle versies in (opdrachtblad, kladversie en netversie) en uiteindelijk wordt het werk beoordeeld en gecijferd. Hoe het cijfer bepaald wordt, is aan de docent, want die bepaalt ook zelf de criteria waaraan het schrijfproduct moet voldoen. Het verdient aanbeveling om spelling en zinsbouw ook mee te tellen bij de cijferbepaling.

Haken en ogen

Uiteraard kleven er haken en ogen aan deze opdracht. Het belangrijkste nadeel is dat het veel werk is voor de docent. Maar het is een gegeven dat schrijfvaardigheidsonderwijs veel tijd en energie kost.

Tevens moet worden bedacht dat herhaling belangrijk is bij vaardigheden, ook bij schrijfvaardigheid. Als deze opdracht één keer wordt gedaan, is de vooruitgang in het vaardigheidsgehalte nagenoeg nul. Laat het dus niet bij één keer, de resultaten verbeteren significant als deze opdracht vaker wordt herhaald. Dat maakt het voor de docent ook aantrekkelijker, want er is progressie te zien bij de leerlingen. Voor de leerlingen is het ook leuker, want zij hebben na verloop van tijd een hele map (een dossier) met artikelen en schrijfofdrachten verzameld waarin zij hun eigen ontwikkeling kunnen zien.

Voordelen

Een van de grote voordelen van de Metro-opdracht is dat de leerling met meer vaardigheden tegelijk bezig is. Op de eerste plaats is dat leesvaardigheid: het artikel wordt gelezen en samengevat. En aangezien samenvatten een belangrijk examenonderdeel is, kan het geen kwaad dit ook al te oefenen in de onderbouw. De tweede vaardigheid is uiteraard

schrijven. Deze deelvaardigheden (lezen, samenvatten en schrijfvaardigheid) zorgen samen ervoor dat de leerling werkt aan de totaalvaardigheid brief / artikel / opstel / betoog / et cetera.

Bovendien wordt er serieus aan het schrijfdossier gewerkt. Als de leerlingen naar de bovenbouw gaan, hebben zij al behoorlijk wat materiaal in hun schrijfdossier zitten, zodat zij kunnen voortborduren op de kennis en vaardigheden die zij in de onderbouw ermee opgedaan hebben. Bovendien kan de bovenbouwdocent aan de dossiers zien wat het niveau is waarop de leerlingen binnenkomen.

Enerzijds kost deze opdracht tijd, anderzijds is zij ook tijdsbesparend. Docenten hoeven niet meer na te gaan of er fraude in het spel is, want de leerlingen kunnen geen werk van internet kopiëren: ze maken het waar de docent bij is.

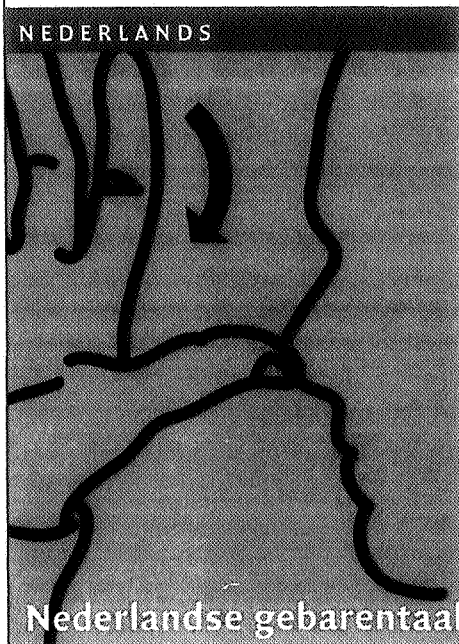
Zelf heb ik deze opdracht op alle schooltypen en in veel klassen (1 tot en met 4 vmbo, onderbouw havo, onderbouw én bovenbouw vwo) gedaan, de resultaten waren altijd bevredigend. Ik hield bij de omvang en de beoordeling van de opdracht rekening met het niveau; over het algemeen kun je zeggen dat hoe jonger de leerling is, hoe minder woorden hij moet schrijven. In klas één is honderd woorden genoeg, maar in drie vwo konden de leerlingen na een paar keer betoogjes van driehonderd woorden schrijven. Inmiddels hebben enkele collega's en studenten Nederlands deze opdracht opgepikt, zij werken er inmiddels met tevredenheid mee.

LITERATUUR

- Bonset, H., M. de Boer & T. Ekens (2005). *Nederlands in de onderbouw*. Bussum: Coutinho.
- Braet, A. (1995). *Schrijfvaardigheid Nederlands – een praktische didactiek voor de bovenbouw van havo en vwo*. Bussum: Coutinho.
- Bridwell, L.S. (1980). Revising strategies in twelfth grade students' transactional writing. *Research in the teaching of English* 14: 197-222.
- Bridwell, L.S. (1981). Rethinking composing. *English Journal* 70: 96-99.

S I G N A L E M E N T

NEDERLANDS

Mathilde de Geus & Joni Oyserman (2005). *Prisma MINI woordenboek Nederlandse gebarentaal*. Utrecht: Het Spectrum. Isbn 9027423032, 320 p., € 7,95.

Het Prisma woordenboek gebarentaal is gericht op horende mensen die graag een begin willen maken met het leren van gebarentaal. Er zijn in Nederland 1,5 miljoen mensen met gehoorproblemen, variërend van slechthorendheid tot totale doofheid. Een groot deel van deze mensen maakt gebruik van Nederlandse Gebarentaal (NGT). NGT is een natuurlijke, volwaardige taal met een eigen woordenschat, grammatica en eigen uitdrukkingen. Dit miniwoordenboek Nederlandse gebarentaal is speciaal voor het algemene publiek. Het bevat 122 gebaren die gebruikt kunnen worden om op een elementaire manier met doven te communiceren. In Amerika zijn mensen in publieke functies verplicht de elementaire Amerikaanse gebarentaal te kunnen verstaan en gebruiken. In Nederland moet de discussie daarover nog gevoerd worden. Met dit boekje hopen de auteurs daartoe de eerste aanzet te geven. JG ■

SPAANS

Idioom en context

Blanca Linzoain Acedo (2005). *Palabras en contexto*. Amsterdam/Antwerpen: Intertaal uitgeverij bv. Isbn 9054512954, 256 p., € 20.

Hoe leer je het juiste idioom dat hoort bij specifieke onderwerpen als politiek, cultuur, maatschappij en het dagelijks leven? Er bestaan hiervoor woordenlijsten waarin je iets kunt opzoeken maar die woorden vergeet je vaak snel, omdat ze niet direct in de context staan.

Palabras en contexto biedt hiervoor een oplossing. In dit boek staan 75 actuele, informatieve teksten over onderwerpen van specifiek en algemeen maatschappelijk belang. Ze hebben betrekking op Spanje en Latijns-Amerika. Van aardrijkskunde tot luchtvaart, van vrijetijdsbesteding tot ecologie, werkelijk op alle terreinen is een tekst te vinden in de negen thematisch gerangschikte hoofdstukken die dit boek telt. De teksten staan op de linkerpagina met de te leren woorden groen gedrukt. Rechts staat een woordenlijst met de Nederlandse vertaling en eventueel een aanvulling. Deze aanvulling kan bijvoorbeeld zijn een Engelse referentie, een synoniem of antoniem of waarschuwing voor valse vrienden. Dit alles wordt duidelijk aangegeven met symbolen.

Elk hoofdstuk sluit af met twee pagina's met oefeningen. De hoofdstukken hoeven niet op chronologische wijze te worden behandeld. *Palabras en contexto* is geschikt voor leerlingen met een uitgebreide basiskennis. Voor het volwassenenonderwijs op intermediair niveau kan het een heel aantrekkelijk en leerzame afwisseling zijn omdat de stof iedere taalleerder moet aanspreken. MJM ■